

Nufri LEKAJ

ORGANIZIMI DHE VEPRIMTARIA E DIASPORËS SHQIPTARE NË NORVEGJI 1987-2008

Abstrakt:

Kumtesa shqyrton organizimin dhe veprimtarinë e diasporës shqiptare në Norvegji gjatë viteve 1987-2008, duke theksuar rolin e saj në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe në mbështetjen e UÇK-së. Në pjesën e parë analizohet strukturimi dhe veprimtaria e LPK-së në Norvegji dhe e Grupit për Kosovën pranë Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GKKNH), të cilët kontribuuan në sensibilizimin e çështjes së Kosovës në Norvegji dhe në kuadër të “Procesit të Helsinkit” (FNH, KSBE etj.). Pjesa e dytë trajton riorganizimin e diasporës përmes Bashkësisë Shqiptare në Norvegji (BShN), e cila unifikoi veprimtarinë e saj drejt një qëllimi të përbashkët në mbështetje të UÇK-së. Përveç ndihmës financiare, logjistike, politike dhe diplomatike, kjo diasporë realizoi edhe veprimtari të rëndësishme humanitare në bashkëpunim me struktura të caktuara të shoqërisë dhe shtetit norvegjez, si p.sh. vendosja e spitalit fushor NorHosp në zonën kufitare Shqipëri-Kosovë, për t’u ardhur në ndihmë UÇK-së. Përmes dokumenteve arkivore, shtypit të kohës dhe dëshmimeve të verifikueshme, kumtesa argumenton se diaspora shqiptare në Norvegji ka pasur një rol të rëndësishëm si në inkurajimin dhe mbështetjen e procesit të ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës, ashtu edhe në inkurajimin dhe përkrahjen e UÇK-së, si mjeti i fundit për imponimin e çështjes së Kosovës për zgjidhje në kuadër të agjendës ndërkombëtare.

Fjalë kyçe: LPK, GKKNH, Berit Backer, Adem Demaçi, Ibrahim Rugova, UÇK.

Hyrje

Organizimi dhe veprimtaria e diasporës shqiptare në Norvegji kërkojnë të shtjellohen më gjerësisht sesa mundëson kjo kumtesë. Megjithatë, përmes saj synoj të konkretizoj disa nga arritjet kryesore të diasporës shqiptare në Norvegji, nëpërmjet organizimit dhe veprimtarisë së Këshillit Popullor të Lëvizjes Popullore të Kosovës në Norvegji (LPK-së), Grupit për Kosovën

në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GKKNH-së), Bashkësisë Shqiptare në Norvegji (BShN-së), Degës së Lidhjes Demokratike të Kosovës në Norvegji (LDK-së) etj. Njëkohësisht, me qëllim që të jem sa më konkret dhe korrekt gjatë elaborimit në këtë kumtesë, do të mbështetem në referenca relevante dhe të verifikueshme. Rrjedhimisht, duke u përqendruar vetëm te një pjesë e veprimtarisë që mund të dokumentohet, shpresoj që kjo kumtesë të shërbejë sado pak si një kontribut objektiv në kuadër të historiografisë së Kosovës dhe asaj shqiptare në përgjithësi. Për të ruajtur tonin formal dhe objektiv, edhe pse jam një ndër protagonistët dhe dëshmitarët kryesorë të kësaj veprimtarie, do të shmang përdorimin e vetës së parë ‘unë’ dhe do të referohem si përfaqësues i LPK-së, përgjegjës i GKKNH-së ose në vetën e tretë si Nufri Lekaj. Kumtesa është e ndarë në dy pjesë: së pari shtjellohet një pjesë e veprimtarisë nga viti 1987 deri në prag të Konferencës së Dejtonit; më pas paraqitet një pjesë e veprimtarisë pas Konferencës së Dejtonit deri në vitin 2008.

Organizimi dhe Veprimtaria në kuadër të LPK-së, dhe GKKNH-së

LPK¹, në vitin 1987 ndodhej përballë një procesi riorganizimi të nisur në vitin 1986 dhe të formalizuar në vitin 1987. Gjatë kësaj periudhe, gjendja e LPK-së karakterizohej nga disa krisje paraprake në vitet 1984-1986, të cilat kishin rezultuar me dy rryma: Lëvizja - me adresë dhe Lëvizja - pa adresë, si dhe me një grup të shkëputur nga “Lëvizja - me adresë”, i vendosur në Suedi. Lëvizja - pa adresë ishte dominuese si në veprimtari, ashtu edhe në shtrirje gjeografike dhe, pas Mbledhjes së parë të përgjithshme, u bë faktori kyç për intensifikimin e veprimtarisë. Megjithatë, fraksionizmi - sidomos ai i Suedisë - kishte ndikim në organizimin e Lëvizjes në Suedi, Danimarkë dhe Norvegji. Për këtë arsye, veprimtarët duhej të kishin gjithmonë parasysh ekzistencën e këtij fraksioni, në mënyrë që të shmangeshin konfliktet. Në Norvegji, që nga ajo kohë, u vendos një model bashkëpunimi në të gjitha aktivitetet që organizoheshin. Në fakt, Lëvizja - pa adresë fitoi simpati të gjerë dhe pothuajse nuk pati ndonjë veprimtari tjetër paralele deri në kohën e formimit të degëve të partive politike nga Kosova.

Këshilli themelues i LPK-së në Norvegji (1987) kishte këtë përbërje: Ali Aliu, Nufri Lekaj, Blerim Rexhepi, Jashar Etemaj, Hasan Ramadani dhe

¹ Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK) është e njohur që nga viti 1982 si Lëvizja për Republikën Shqiptare në Jugosllavi (LRShJ), nga viti 1985 si Lëvizja Popullore për Republikën e Kosovës (LPRK), dhe nga viti 1993 si Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK).

përfaqësuesi i Kryesisë së LPK-së (Dega jashtë vendit), Xhavit Haliti. Në këtë vazhdë, udhëheqja e LPK-së në Norvegji përbëhej nga Nufri Lekaj, kryetar, Ali Aliu, sekretar dhe Blerim Rexhepi, arkëtar. Veprimtaria e kësaj dege ishte kryesisht e orientuar nga udhëzimet dhe vendimet e Këshillit të Përgjithshëm të LPK-së, ku nga Norvegjia bënte pjesë si anëtar Nufri Lekaj. LPK-ja në Norvegji gëzoi mbështetje të vazhdueshme nga Kryesia e LPK-së (Dega jashtë vendit), veçanërisht nga dy eksponentët kryesorë të saj në atë kohë, Xhavit Haliti dhe Ibrahim Kelmendi.

Organizimi i saj ishte veçanërisht intensiv gjatë viteve 1987-1991/93 dhe më pas vazhdoi si pjesë e aktiviteteve të Grupit për Kosovën në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit, si dhe në kuadër të riorganizimit të Bashkësisë Shqiptare në Norvegji gjatë viteve 1997-1999.

Më 13 korrik 1987, pas iniciativës së disa aktivistëve, u formua Shoqata Kulturore Shqiptare “Kosova” në Oslo. Shoqata shërbeu si bartëse formale e shumë aktiviteteve të organizuara nga LPK-ja dhe shpesh quhej “Klubi i LPK-së”, pasi kërkohej të ekzistonte një bazë organizative formale ku mund të veprohej gjithashtu në funksion të veprimtarisë së Këshillit Popullor të LPK-së në Norvegji. Për të plotësuar boshllëqet informuese, kulturore dhe sportive, u themelua Radio Kosova, e cila më vonë (1991) u riemërua Radio Rilindja dhe vazhdon veprimtarinë edhe sot. Po ashtu, u themelua Klubi i Futbollit Kosova, i cili më vonë (1991) u integrua në Klubin e Futbollit Rilindja.

Të gjitha këto zhvillime ishin rezultat i vendimit të LPK-së në Norvegji për të pasur një organizim përbashkues, si platformë e zbatimit të vendimeve të Këshillit të Përgjithshëm të LPK-së lidhur me organizimin në diasporë dhe formimin e Bashkësive Shqiptare. Është e rëndësishme të përmendet se asokohe mërgata shqiptare në Norvegji ndahej në dy grupe kryesore: “punëtorët” dhe “azilantët”, mes të cilëve nuk kishte komunikim të hapur.

Vetëm aktivistët e Këshillit Popullor të LPK-së në Norvegji mbanin kontakte të fshehta me veprimtarë nga radhët e “punëtorëve”, duke respektuar rreptësisht konspiracionin, pasi çdo identifikim me LPK-në mund të sillte pasoja për ta gjatë udhëtimit të tyre në vendlindje. Në këtë kontekst, organizimi i demonstratave dhe ndërkombëtarizimi i çështjes së Kosovës në media filloi të sfidonte marrëdhëniet midis Jugosllavisë dhe Norvegjisë. Për ta konkretizuar dhe përmbledhur më shkurt efektin e kësaj veprimtarie, në vijim mund t’i referohemi disa artikujve të shtypit norvegjez dhe serb në periudhën 1987-1989.

Më 29 shtator 1987, Nufri Lekaj dha një deklaratë për shtypin norvegjez, e cila sfidoi ndjeshëm miqësinë mes shtetit norvegjez dhe Jugosllavisë. Nëpërmjet kësaj deklarate, opinionin publik norvegjez u informua mbi përdorimin e torturës ndaj të burgosurve politikë shqiptarë në Jugosllavi, përndjekjet politike ndaj shqiptarëve, kërkesën “Kosova Republikë”, si dhe mbi një rezymë historike të popullit shqiptar si popull me prejardhje ilire.² Ambasada e Jugosllavisë në Norvegji, duke u mbështetur në miqësinë jugosllavo-norvegjeze të konsoliduar gjatë Luftës së Dytë Botërore, reagoi ndaj kësaj deklarate dhe ndikoi që organet shtetërore norvegjeze ta nënvlerësonin në shtyp vërtetësinë e saj. Në mënyrë të veçantë, këtë qëndrim e mbështeti zëvendësministria e Jashtme e Norvegjisë në atë kohë, Helga Hernes, e cila, në emër të Ministrisë së Jashtme të udhëhequr nga Thorvald Stoltenberg (i cili prej vitit 1961 deri më 1964 kishte shërbyer si sekretar i parë i Ambasadës Norvegjeze në Beograd), deklaroi se në Kosovë nuk kishte përdorim torture apo shkelje të të drejtave nga pushteti jugosllav.³

Në këtë vazhde, Përfaqësuesi i LPK-së insistoi edhe më shumë, nëpërmjet mediave norvegjeze, për ndërkombëtarizimin e dhunës nga regjimi serbo-jugosllav ndaj shqiptarëve në Jugosllavi, sidomos duke e marrë përkrahjen publike nga Amnesty në shtypin norvegjez dhe nga avokati Arild Farstadvoll, u arrit nga njëra anë një fillesë për dobësimin e ndikimit të propagandës së Ambasadës Jugosllave në Norvegji, nga ana tjetër ky aktivitet në medie i bëri presion edhe Ministrisë së Jashtme norvegjeze ta rivlerësojë vërtetësinë e deklaratave të Nufri Lekës në mediat norvegjeze në lidhje me shkeljet e të drejtave të shqiptarëve nga regjimi serbo-jugosllav në Kosovë.

Rrjedhimisht, ministri i Jashtëm i Norvegjisë, në atë kohë Thorvald Stoltenberg, e korrigjoi zëvendësministren e tij, Helga Hernes, në deklaratën e tij publike në shtypin norvegjez ku, përveç të tjerash, thuhet: *Ministri i Jashtëm Thorvald Stoltenberg në gazetën “VG” ka korrigjuar deklaratat e zëvendësministres së Jashtme Helga Hernes në lidhje me rrethanat në krahinën e Kosovës në Jugosllavi. Precizon: natyrisht nuk mund ta përjashtojmë mundësinë se ndodh persekutimi politik në Jugosllavi. Unë e pranoj me kënaqësi se ne kemi një marrëdhënie shumë të veçantë me Jugosllavinë dhe ne e përdorim pikërisht këtë marrëdhënie të mirë në bisedat tona me jugosllavët. Kështu që, është e mundur për t’u shprehur me saktësi dhe drejtpërdrejt miqve. Rrethanat në Kosovë janë shumë të komplikuar. Neve na kanë ardhur të dhëna për raste të veçanta, për persona të arrestuar me emër dhe mbiemër.*

² Jan-Erik Smilden, “Torturistene trakk ut tåneglene mine”, *Dagbladet*, 29 shtetember 1987.

³ Harald Berg Sævereid, “Torturoffer Kasteball”, *VG*, 5 august 1988.

*Por, as Norvegjia e as ndonjë nga shtetet e tjera nordike nuk kanë mundur ta vërtetojnë këtë.*⁴

E me një rast, Nufri Lekaj u kërcënua hapur nga Ambasada Jugosllave, duke i thënë “mos luaj me zjarr”. Kjo ndodhi pas një përplasjeje në debat, në një emision të radiotelevizionit norvegjez në mes të Nufriut dhe përfaqësuesit të Ambasadës Jugosllave. Ky kërcënim në njëfarë mënyre u përsërit edhe nëpërmjet gazetës serbe “NIN” më 23.04.1989 ku, përveç të tjerash, shkruan: *Separatistët shqiptarë gëzojnë një dozë përkrahje nga redaksitë norvegjeze..., por është dëgjuar edhe pala tjetër. Demonstratat e janarit (numër 4) nuk kishin aq bujë te gazetarët norvegjezë... u bënë me rastin e “përvjetorit të vrasjes së tre intelektualëve të njohur shqiptarë më 17 janar 1982 në Shtutgard nga ana e policisë jugosllave, duke i bindur kalimtarët sikur Gjermania të ishte bërë terren gjahu privat për shtetin e RSFJ-së. Demonstratat e pesta në vendin mik ishin masive... kanë tërhequr vëmendjen me forcën dhe masivitetin. Ka vazhduar prezantimi në televizion dhe radio. Kush prezanton të vërtetën dhe falsifikimin. Kësaj radhe është dëgjuar edhe pala tjetër. Programi i dytë i radios ka emituar fjalën e arsyeshme të sekretarit të parë të ambasadës, Milorad Djuroviq. Menjëherë me replikën e tij paraqitet refugjati politik Nufri Lekaj, i cili, duke mos menduar se po luan me bumerang, i është drejtuar me “kundërargument”, duke ofenduar publikisht diplomatin jugosllav me: gënjen, gënjen, gënjen. Menjëherë ndaj kësaj kanë reaguar disa qytetarë jugosllavë me përkatësi jugosllave...*⁵

Vlen të precizohet se këtyre personave, që gazeta serbe “NIN” iu referohet si qytetarë jugosllavë me përkatësi jugosllave që kanë reaguar kundër Përfaqësuesit të LPK-së, në mesin e tyre kishte persona të lidhur me kryekriminelin e nëntokës serbe në Stokholm të Suedisë, i ashtuquajtur “Jokso”, i cili ishte mik i ngushtë i Arkanit, madje një nga bashkëpunëtorët e tyre i ashtuquajtur “Čenta” (sipas dëshmitarëve) e kishte vizituar Oslon që në vitin 1987, kur sapo kishte marrë hov organizimi i demonstratave etj., në Oslo, me kërkesën Kosova Republikë e, gjithashtu, (sipas dëshmitarëve që i kishin identifikuar) në vjeshtën e vitit 1987, dy inspektorë të lartë shqipfolës të UDB-së në Pejë, kishin vizituar Norvegjinë “për të mbledhur informacion”. Dihet tanimë botërisht se kriminelët e nëntokës serbe kanë punuar ngushtë me shërbimin sekret serbojugosllav (UDB-në) kundër veprimtarisë së emigracionit politik shqiptar dhe kroat, njëherësh edhe njerëz të caktuar të redaksive të gazetave serbe kanë qenë të sinkronizuar

⁴ Harald Berg Sævereid og Aage Storløkken, “Stoltenberg Korrigerer”, VG, 13 august 1988.

⁵ Хари Штајнер, Норвешка - Тошак поларног круга, NIN, 23 април 1989.

me këtë veprimtari të UDB-së. Për më tepër që në vitin 1987, konkretisht me datën 24.11.1987, në gazetën serbe “Ilustrovana Politika”, përveç të tjerash, shkruan: *Kanë organizuar demonstrata antijugosllave në Norvegji, por edhe në Suedi... Ne jemi të interesuar të dimë se a ka ndër ta edhe të tillë që kanë mbajtur dënime për ngjarjet kundërrevolucionare të vitit 1981.*⁶ Pasi që dy nga bashkëfamiljarët e Përfaqësuesit të LPK-së, me ndihmën e një kroati identifikuan nga kishin ardhur kërcënimet në kuadër të çerdhes së këtyre “qytetarëve jugosllavë me përkatësi jugosllave” në Norvegji, që disa prej tyre mbanin lidhje me nëntokën serbe të Stokholmit në Suedi, u shpartallua kjo çerdhe dhe u shkurtua fuqia e saj kërcënuese.

Në vijim, disa nga aktivistët të LPK-së dhe simpatizantët, të cilët kanë qenë pjesë dhe mbështetës të veprimtarisë së organizuar patriotike të shqiptarëve në Norvegji (kundër regjimit të Serbo-Jugosllavisë), gjatë periudhës së viteve 1987-1991:

Qani Dehari (Kumanovë), Ali Aliu (Shkup), Hajrije Aliu (Shkup), Isa Thaçi (Deçan), Xhemile Gashi-Thaçi (Deçan), Blerim Rexhepi (Pejë), Afet Ismaili (Tetovë), Jashar Etemaj (Pejë), Remzi Idrizi (Tetovë), Ibish Mujaj (Pejë), Fexherije Mujaj (Pejë), Shaban Xhaferaj (Pejë), Fuat Ramadani (Shkup), Gjylsever Ramadani (Shkup), Selim Kukleci (Deçan), Ismet Berisha (Podujevë), Skënder Sula (Shkup), Rahim Përçuku (Vushtrri), Muzli Hakaj (Plavë), Shkëlzen Kukleci (Deçan), Gëzim Haklaj (Deçan), Kadri Mehaj (Deçan), Jonuz Emini (Tetovë), Astrit Kukleci (Deçan), Abdulla (Dulla) Haziri (Ferizaj), Xhevdet Kadriu (Deçan), Qerim Dreshaj (Pejë), Zake Nikçi-Dreshaj (Pejë), Shefqet Pepa (Pejë), Adem Mushkolaj (Deçan), Liman Asani (Tetovë), Taxhedin Asani (Tetovë), Ibro Asani (Tetovë), Dafina Perçuku-Asani (Vushtrri), Xhemadin Neziri (Tetovë), Fadil Ibishi (Prishtinë), Zylfije Ibishi (Prishtinë), Tahir Jashari (Mitrovicë), Shaban Muriqi (Pejë), Shefqet Shala (Pejë), Gani Ganiqi (Kumanovë), Dehar Dehari (Kumanovë), Hasan Ramadani (Shkup), Esat Shala (Pejë), Shabi Muharemi (Shkup), Fadil Selmani (Tetovë), Gani Lubeniqi (Istog), Hasan Dreshaj (Pejë), Qemal Taraku (Pejë), Gaspër Konaj (Pejë), Osman Dreshaj (Pejë), Haki Dreshaj (Pejë), Xhevat Dreshaj (Pejë), Izet Shatri (Istog), Zekë Muriqi (Pejë), Haki Etemi (Tetovë), Ramiz Idrizi (Tetovë), Zulfi Salii (Tetovë), Rexhep Shehi (Malishevë), Musa Ramadani (Preshevë), Selatin Shala (Prishtinë), Xhafer Ahmetaj (Istog), Enver Mehaj (Istog), Ekrem Esati (Shkup), Shpend Qaka (Pejë), Hysen Hyseini (Shkup), Hamdi Avdili-Fera (Shkup), Zekir Zekiri (Shkup), Hamit Shabani (Tetovë),

⁶ Илустрована Политика, 24. новембар 1987, стр. 8-10.

Sabedin Shabani (Tetovë), Xhevat Aliu (Shkup), Hoxhë Rexhepi (Kërçovë), Lutfi Selmani (Kërçovë), Tahir Troni (Shkup), Hysni Troni (Shkup), Muhamet Pllana (Vushtrri), Imer Hakaj (Plavë), Sadri Qerkinaj (Pejë), Hatixhe Qerkinaj (Pejë), Shefqet Dervishaj (Pejë), Nexhmedin Ismaili (Tetovë), Isuf Kastrati (Deçan), Sabit Ceji (Vushtrri), Ramiz Lekaj (Pejë), Azize Qerkinaj-Lekaj (Pejë), Selman Ahmetaj (Deçan), Enver Rexhëbogaj (Pejë), Galip Zhilivoda (Mitrovicë), Nerxhivane Zhilovoda (Mitrovicë), Zyqyfti Zhilivoda (Mitrovicë), Ali Berisha (Deçan), Qazim Hasanaj (Istog), Esat Kadrijaj-Bardhoshi (Deçan), Xhafer Krasniqi (Pejë), Mithat Shala (Pejë), Izet Gashi (Malishevë), Ali Berisha (Deçan), Zilbehar Fera (Shkup), Myrteza Krasniqi (Pejë), Agim Krasniqi (Pejë), Gjylfidane Elshani-Krasniqi (Pejë), Dinë Nikçi (Pejë), Rahim Axhami (Kaçanik), Bashkim Kelmendi (Pejë), Jahir Qerkinaj (Pejë), Kujtim Qerkinaj (Pejë), Shukri Kaqaniku (Prishtinë), Antigona Cena-Kaqaniku (Prishtinë), Naim Dervishaj (Pejë), Besim Taraku (Pejë), Agim Thaqi (Deçan), Nebi Krasniqi (Pejë), Ali Galla (Pejë), Rustem Seferi (Malishevë), Naser Xani (Drenas), Bekim Kalorësi (Prishtinë), Fatmir Lekaj (Pejë), Enver Haxhijaj (Pejë), Tahir Blaka (Pejë), Ramë Blaka (Pejë), Mustafë Rexhaj (Pejë), Agron Lajqi (Pejë), Ibrahim Lajqi (Pejë), Izet Dreshaj (Pejë), Sabedin Iljazi (Tetovë), Reshat Ramadani (Shkup), Isuf Muftari (Shkup), Vadedin Esati (Shkup), Isen Emini (Kumanovë), Nuhi Emini (Kumanovë), Sylë Duriqi (Podujevë), Mexhit Merovci (Vushtrri), Qazim Badallaj (Prizren), Maliq Krasniqi (Malishevë), Bajram Lajqi (Pejë), Xhevdet Krasniqi (Pejë), Sokol Matoshi (Pejë), Nazmi Berisha (Podujevë), Isa Matoshi (Pejë), Sefedin Veliqi (Mitrovicë), Xhevdet Kelmendi (Pejë), Qazim Molliqaj (Deçan), Hazir Shala (Mitrovicë), Fadil Loku (Shkup), Ramqe Rama (Kumanovë), Ivo Poljac (Zagreb), Tómasz Wacko (Poloni-Oslo), Olav Breilid (Drammen-Norvegji), Zeno Bosanac (Sarajevë), Selman Shaqiri (Pejë), Përparim Hadri (Prishtinë), Qatip Haliti (Tetovë), Adem Baki (Tetovë), Gani Shala (Pejë), Shyqeri Blaka (Pejë), Muhamet Nepola (Pejë), Agim Belegu (Pejë), Zenë Bylykbashi (Drenas), Naser Dejolli (Pejë), Nysret Pilingjurka (Pejë), Kujtim Ukella (Pejë), Zekë Hakaj (Plavë), Jashar Hakaj (Plavë), Ismet Zekaj (Pejë), Isë Plava (Pejë), Fejzulla (Bubi) Gorani (Pejë), Azize Gorani (Pejë), Bardhec Ademaj (Gjakovë), Muhamet Zogaj (Istog), Drita Salihaj-Zogaj (Istog), Ramiz Salihaj (Pejë), Marjana Krasniqi (Gjakovë), Gino Aliqkaj (Deçan), Esat Aliqkaj (Deçan), Sami Aliqkaj (Deçan), Mark Krasniqi (Gjakovë), Isa Lokaj (Pejë), Bedri Pepa (Pejë), Agron Bala (Pejë), Nezir Neziri (Pejë), Rexhep Dreshaj (Pejë), Shemsi Rraci (Pejë), Nusret Belegu (Pejë), Nysret Dervishi (Pejë), Riza Laja (Pejë), Valdet Dervishi (Pejë), Ramiz Fejzulai

(Gostivar), Samir Jusufi (Pejë), Fatmir Nikçi (Pejë), Arben Belegu (Pejë), Xhevdet Aliu (Shkup), Agron Rudi (Pejë), Abedin Hasi (Drenas), Afrim Gashi (Drenas), Rihan Shabani (Tetovë), Azis Skenderi (Tetovë), Samet Skenderi (Tetovë), Nexhat Asllani (Tetovë), Bajram Gega (Pejë), Rizah Feka (Vushtrri), Shem Feka (Vushtrri), Ramiz Rznici (Pejë), Ismet Januzaj (Istog), Tahir Haziri (Prishtinë), Rexhep Kurtishi (Kumanovë), Ramush Zharku (Kaçanik), Blerim Gjoni (Kaçanik), Fadil Daci (Kaçanik).

Si autor i këtij punimi, u kërkoj ndjesë të gjithë aktivistëve dhe simpatizantëve të tjerë/a, të cilët nuk janë në këtë listë për shkak se nuk kisha të dhëna/shënime të mjaftueshme që t'i identifikoj të gjithë. Kjo harresë nuk është edhe harresë e kontributit të tyre të kohës. Nga kujtesa mbaj në mend qindra e besa mijëra demonstrues në sheshet e Norvegjisë dhe në tubime përkujtimore dhe aktivitete kulturore etj., të cilat në vitet 1987-1991 ishin të organizuara nën siglën e LPRK-së (LPK-së).

Në vitin 1990, LPK, me një vendim të Këshillit të Përgjithshëm, vendosi për të përkrahur Bashkimin e Sindikatave të Pavarura të Kosovës, në organizimin e tyre brenda Kosovës dhe në ndihmën në diasporë me mjete financiare - duke e përfshirë mbështetjen lobiste për t'i lidhur sindikatat e Kosovës në vendet e perëndimit. Në lidhje me këtë, LPK, në Gjermani dhe Zvicër bëri një varg organizimesh kurse LPK, në Norvegji, bëri organizime duke e shfrytëzuar edhe pozitën e Përfaqësuesit të vet në Komitetin Norvegjez të Helsinkit.

Themelimi i GKKNH-së në kuadër të një organizate - Komitetit Norvegjez të Helsinkit (pothuajse organizatë gjysmështetërore dhe këshillëdhënëse për Ministrinë e Punëve të Jashtme Norvegjeze – MPJN), nuk ka qenë aspak projekt i lehtë, sidomos duke e marrë parasysh lidhjen e fortë të miqësisë në mes të shtetit norvegjez dhe ish-Jugosllavisë. Përkatesisht propaganda serbo-jugosllave pas Luftës së Dytë Botërore kishte arritur gradualisht të ketë ndikim të madh në Norvegji, duke e shtrirë këtë ndikim propagandistik edhe në shtetet e tjera nordike. Fillimisht propaganda serbo-jugosllave e kishte arritur suksesin, duke e përdorur si mjet propagandistik historinë e të burgosurve jugosllavë të luftës në Norvegji (gjatë Luftës së Dytë Botërore) në kuptimin se vetëm serbët kanë qenë anti-nazifashistë të devotshëm: nga njëra anë duke i bashkëlidhur nocionet serb-partizan-antinazifashist-jugosllav, nga ana tjetër duke aluduar se popujt e tjerë në Jugosllavi, sidomos shqiptarët dhe kroatët, kanë qenë më shumë bashkëpunëtorë të nazifashistëve sesa kundërshtarë të nazifashistëve. Në bazë të kësaj propagande Serbia e stimulonte miqësinë me Norvegjinë edhe për arsyen se Norvegjia pas Luftës së Dytë Botërore

rezultoi si shteti nordik më proaktiv në politikën e jashtme (krahasuar me shtetet e tjera nordike) dhe me shumë ndikim në marrëdhëniet ndërkombëtare. Për shkak të kësaj lidhjeje në mes të Norvegjisë dhe Jugosllavisë, kolegët norvegjezë në kuadër të Grupit për Kosovën të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GKKNH-s), Berit Backer, Kristoffer Gjøtterud etj., e propozuan Nufri Lekën si përgjegjës të GKKNH-s, meqë edhe kishte krijuar profil në mediat norvegjeze, si shembull i dëshmuar i viktimës së torturës nga regjimi jugosllav, si ish-i burgosur dhe i përndjekur politik. Rrjedhimisht, në këtë mënyrë kolegët norvegjezë të GKKNH-s nuk mund të akuzoheshin drejtpërdrejt nga diplomacia jugosllave si antijugosllavë (dhe të vënin në siklet të madh marrëdhëniet shtetërore norvegjeze-jugosllave), ndërsa përkrahjen e tyre për GKKNH-n e legjitimonin bazuar në njërin ndër parimet e rëndësishme të Deklaratës së Helsinkit, përkatësisht parimin për respektimin e të drejtave të njeriut ngaqë edhe Jugosllavia, si një ndër shtetet nënshkruese, obligohej moralisht dhe politikisht ta respektonte Deklaratën e Helsinkit (1975). Madje që në periudhën e viteve 1976 - 77, në Beograd ishin mbajtur mbledhjet e Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim Evropian - KSBE-s (me takimet pasuese) të bazuara në Deklaratën e Helsinkit, dhe regjimi i Beogradit në vazhdimësi bënte përpjekje ta ruante imazhin e rrejshëm të Jugosllavisë në arenën ndërkombëtare, përveç tjerash duke e paraqitur Jugosllavinë si shtet që (kinse për dallim të shteteve autoritare dhe totalitare në Evropën lindore) e respekton parimin e drejtave të njeriut të bazuar në Deklaratën e Helsinkit.

Në këtë vazhdë, veprimtaria e GKKNH-së, u koordinua edhe me LPK-n, konkretisht nga Xhavit Haliti anëtar i Kryesisë së LPK-së (Dega jashtë vendit) dhe Ibrahim Kelmendi anëtar i Këshillit të Përgjithshëm të LPK-së dhe përgjegjës për marrëdhëniet ndërkombëtare asokohe nga organizata. Në bazë të një nevoje dhe kërkesë nga Berit Backer, aktiviteti i GKKNH-së nuk u formalizua si pjesë e LPK-së, por u mbajt në fshehtësi për një pjesë të madhe të organizatës si dhe vet Komitetin Norvegjez të Helsinkit. Rrjedhimisht përgjegjësi i GKKNH-së, mund të ishte formalisht si përgjegjës në cilësinë e viktimës së torturës nga regjimi jugosllav, si ish-i burgosur dhe i përndjekur politik, dhe nuk mund të ishte formalisht si përgjegjës në cilësinë e “njeriut të LPK-së”. Megjithatë, në realitet, struktura e LPK-së ishte aktive në mbështetje të GKKNH-së, edhe pse kjo mbështetje nuk ishte e formalizuar, dhe GKKNH funksiononte si një sektor i lobizmit dhe i diplomacisë jo-formale i LPK-së për Kosovën. Në fakt, gjatë kësaj periudhe, përveçse veprimtaria e LPK-së në Kosovë (Dega brenda vendit) ishte veprimtari tërësisht klandestine, edhe veprimtaria e LPK-së (Dega jashtë vendit) ishte

veprimtari gjysmë klandestine. Fillimisht, GKKNH u quajt Grupi për Kosovën në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (i themeluar në vitin 1988), por me insistimin e Berit Backerit e vazhdoi veprimtarinë me emrin Grupi për Ballkanin në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GBKNH), në mënyrë që informacioni dhe veprimtaria e këtij Grupi të mos paragjykoheshin krejtësisht si veprimtari dhe informacione subjektive për Kosovën, por të jenë sa më të depërtueshme, sa më bindëse dhe sa më të pranueshme për kancelaritë e shteteve perëndimore, njëherësh vlen të theksohet se Grupi për Ballkanin nga viti 1990 arriti të ketë edhe status zyrtar në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit dhe Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit.

Me fjalë të tjera, GBKNH, veçanërisht me ndihmën e bashkëthemeluesve, koordinatorëve dhe veprimtarëve të shquar për të drejtat e njeriut, Berit Backer, Kristoffer Gjøtterud (ish-bashkëveprimtar i Andrei Sakharovit) etj., arriti të ndikojë jashtëzakonisht shumë për ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës në vitet '80 dhe fillimvitet '90, jo vetëm nëpërmjet ndikimit në kuadër të institucioneve politike të shtetit norvegjez, por, gjithashtu, dhe veçanërisht, nëpërmjet ndikimit në kuadër të Procesit të Helsinkit, përkatësisht Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit (FNH-së), Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (KSBE-së) etj. Njëherësh, vlen të theksohet se GBKNH, në kuadër të veprimtarisë së vet, organizoi edhe vizitën e parë zyrtare të delegacionit të Kosovës në krye me Ibrahim Rugovën, në Perëndim, përkatësisht në Oslo, me nisje nga Oslo më 14-18 shkurt 1990.⁷ Me sugjerim të Berit Backer dhe Kristoffer Gjøtterud, për t'u pasqyruar pluralizmi politiko-demokratik i Kosovës, ky delegacion i Kosovës ishte në përbërje nga Ibrahim Rugova (kryetar i partisë Lidhja Demokratike e Kosovës, e cila evoluoi në Lëvizjen Paqësore të Kosovës), Shkëlzen Maliqi (kryetar i partisë Social-Demokrate të Kosovës) dhe Nufri Lekaj (në cilësinë e përfaqësuesit të Lëvizjes Popullore për Republikën e Kosovës), me ç'rast u takuan me disa personalitete të rëndësishme shtetërore dhe kulturore norvegjeze.⁸

⁷Dokument nga Komiteti Norvegjez i Helsinkit: "Agjenda e vizitës së parë zyrtare të Ibrahim Rugovës në Perëndim, përkatësisht në Oslo, me nisje nga Oslo më 14-18 shkurt 1990: *Mr. Rugova's and Maliqi's visit in Oslo 14-18.2.90.*"

⁸Milaim Zeka, "Jetëshkrim i shkurtër i Dr. Berit Backer-it," *Revista Ekskluzive*, nr. 7 (2000): "Berit Backer, kështu u bë e vetmja specialiste në shtetet skandinave që aq mirë e kishte studjuar dhe e njihte mirë Kosovën. Veçanërisht pas vitit 1990, ajo u bë një ambasadore e vërtetë e Kosovës. Në këtë vit, me bashkëpunëtorët shqiptarë, për herë të parë mundi të sillte një delegacion të nivelit të lartë nga Kosova në krye me dr. Ibrahim Rugovën që shoqërohej nga Nufri Leka dhe Shkëlzen Maliqi. Ata u pranuan nga tre ministra norvegjezë dhe personalitete të tjera të larta parlamentare dhe kulturore të Norvegjisë..."

Në këtë vazhdë, GBKNH, organizoi edhe programin e vizitës së parë të delegacionit të kuvendit të Kosovës në perëndim, menjëherë pas deklaratës kushtetuese të 2 korrikut 1990.⁹ Në të njëjtin vit, GBKNH, organizoi një konferencë të përbashkët për shtyp në Komitetin Norvegjez të Helsinkit (si pjesë integrale e Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit) për kryetarin e Ligës Qytetare Shqiptaro-Amerikane, Joseph DioGuardi, dhe sekretarin e Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut në Kosovë, Zekeria Canën, me synimin për të ndërkombëtarizuar më tej çështjen e Kosovës në kuadër të “Procesit të Helsinkit”. Kjo konferencë është mbajtur konkretisht më 22 gusht 1990, gjatë vizitës evropiane të DioGuardit. Përveç të tjerash, gjatë kësaj konference është ngritur për diskutim edhe tema në lidhje me ndalesën për hyrje në Jugosllavi për Berit Backerin dhe Joseph DioGuardin.¹⁰

GBKNH, e ka mbështetur drejtpërdrejt themelimin e Komitetit Kosovar të Helsinkit në fillimvitin 1990, nëpërmes bashkëpunimit konkret në mes Berit Backerit dhe Gazmend Pules. Gjithashtu, GBKNH, gjatë fillimviteve '90, ka bashkëpunuar në vazhdimësi me Këshillin për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut në Prishtinë (KMDL NJ) në krye me Adem Demaçin, dhe me struktura të caktuara të LDK-së dhe të emigracionit politik shqiptar. Ndikimi dhe ndihma e GBKNH-s nuk ka munguar as për Shqipërinë. Me insistimin e Nufri Lekës dhe me ndikimin e bashkëthemeluesve dhe koordinatorëve të GBKNH-së, Berit Backer, Kristoffer Gjøtterud etj., kjo ndihmë u realizua në kuadër të një projekti shtesë të GBKNH-s, i ashtuquajtur i projekti Aksioni Norvegji - Shqipëri (ANSh), i mbështetur drejtpërdrejt nga Ministria e Punëve të Jashtme Norvegjeze (MPJN). Nëpërmes këtij projekti me përgjegjës Berit Backer dhe Nufri Lekën si koordinator, fillimisht u realizuan ndihmat emergjente nga Ministria e Jashtme e Norvegjisë për në Shqipëri dhe, në këtë vazhdë, me ndihmën e këtij projekti, u etablua OJQ-ja e parë në

⁹ KOSOVA-info Newsletter: Information on the Kosova Situation from the Kosova-group of the Norwegian Helsinki Committee, no. 2 (July 29, 1990), “Europe should be concerned.” The newsletter reported: “The three members of the Kosova parliament are presently on a tour in Europe. It started in Austria on the 16th of July, and continued to Norway, Sweden, Denmark, Germany, Holland, Great Britain and Belgium. They also intend to visit other European countries. They have been received by government officials, parliamentarians, press and NGOs, as well as radio and television. The program has been organized by the Norwegian Helsinki Committee, and they are received by national Helsinki committees in all the countries where they travel. The delegates seek European support for solving the Kosova problems in a peaceful, constitutional and legal way...”.

¹⁰ Albanian American Civic League, *European Trip Itinerary, August 1989, including stop in Oslo, Norway* (contact: Nufri Lekaj). Arkivi privat.

Shqipëri në vitin 1991, si bërthama e parë nga jashtë për të drejtat e njeriut dhe demokratizim në Shqipëri, respektivisht Qendra për të Drejtat e Njeriut dhe për Rehabilitimin e të Përndjekurve Politikë nga Regjimi Totalitar.¹¹ Në fakt, kjo është OJQ-ja e parë e regjistruar në Shqipëri, e cila vazhdoi të funksionojë edhe pas vitit 1994 nën udhëheqjen e Kozara Katit etj. Gjithashtu, nëpërmes këtij projekti (ANSh-së) u ndihmua themelimi i Komitetit Shqiptar të Helsinkit (KShN-s) në vitin 1991, nëpërmes bashkëpunimit konkret në mes Berit Backerit me Arben Puton dhe Kujtim Çashkun. Duke e përfshirë angazhimin e GBKNH-së, veçanërisht me mbështetjen e Berit Backerit për ndihmesën që Shqipëria të përfaqësohet në takimin e ekspertëve të Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim Evropian (KSBE-së). Në vitin 1993 Ministria e Jashtme e Norvegjisë, e udhëhequr nga ministri Johan Jørgen Hølst, e ngarkon Nufri Lekën me detyrë që, përveç koordinitorit të projektit Aksioni Norvegji - Shqipëri, të vazhdojë edhe si përgjegjës i këtij projekti. Në këtë vazhdë, si përfaqësues i Norvegjisë dhe si pjesë e koordinimit të Qendrës për Rehabilitimin e të Burgosurve Politikë në Tiranë me Qendrat Ballkanike, Nufri Lekaj merr iniciativën në takimin në Greqi për etablimin e Qendrës në Kosovë për rehabilitimin e ish të burgosurve politikë shqiptarë¹², e cila qendër u jetësua në vitin 1999 nga Feride Rushiti.

Në fakt, Ministrin Hølst, (duke e përfshirë kryetarin e partisë socialdemokrate norvegjeze Reiulf Steen etj.), Përfaqësuesi i LPK-së ka pasur rastin t'i takojë që në vitet 1988 - 1989, para shembjes së murit të Berlinit. Kanë treguar interesim të dinë më shumë për Kosovën, dhe u është argumentuar përveç të tjerash se pranimi i Republikës së Kosovës në kuadër

¹¹ Norwegian Helsinki Committee, "Curriculum Vitae for Nufri Lekaj" [reference letter], signed by Bjørn Engesland, Secretary General, January 2000. Private archive. The document states: "Mr. Nufri Lekaj worked with the Norwegian Helsinki Committee in the period from 1990 to 1994, as a project-coordinator, establishing the so-called Action Norway-Albania, together with Ms. Berit Backer. In their work they succeeded in establishing a rehabilitation-center for victims of torture in Tirana, made a survey of living-standard among former political prisoners, organized humanitarian assistance, and established human rights education. The human rights education project later developed into the Albanian Human Rights Education Center in Tirana. Mr. Nufri Lekaj was for a period responsible for the Balkan-group within the Norwegian Helsinki Committee, which established the basis for the later human rights engagement of the Committee in the Balkan area...".

¹² Medical Rehabilitation Center for Torture Victims, letër për nënshkrim-aprovim nga Maria Piniou-Kalli (drejtoreshë mjekësore) drejtuar Nufri Lekajt, Athinë, 8 shkurt 1994, në lidhje me etablimin e Qendrës për Kosovën për rehabilitimin e ish të burgosurve politikë shqiptarë. Arkivi privat.

të Federatës Jugosllave është zgjidhja më e mirë e problemeve serioze e të drejtave të njeriut në Jugosllavi. Madje, Ministri Hølst, ka treguar deri në një masë edhe kuptueshmërinë e tij për domosdoshmërinë e avancimit të statusit politik të Kosovës në kuadër të Federatës Jugosllave. Për kohën kjo e kishte rëndësinë e vet, ngase Hølst përveçse ishte një politolog me përvojë hulumtuese shkencore në Universitetin e Harvardit, dhe ministër i Mbrojtjes dhe ministër i Jashtëm i Norvegjisë gjatë viteve '80 dhe fillimviteve '90, po ashtu, ishte i mirënjohur ndërkombëtarisht në lidhje me ndikimin e tij për arritjen e "Marrëveshjes së Oslos" në mes të Izraelit dhe Palestinës në vitin 1993. Njëherësh, në cilësinë e përgjegjës të GKKNH-së/LPK-së, nga viti 1988, Nufri Lekës i jepej mundësia, që si delegat nga Komiteti Norvegjez i Helsinkit (KNH) të takojë nëpër konferenca ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, personalitete me influencë politike, ku e shfrytëzonte rastin në maksimum edhe gjatë bisedave joformale, duke i informuar më hollësisht për shkeljet e të drejtave të shqiptarëve në Jugosllavi dhe duke dhënë argumente për kërkesën "Kosova Republikë" si zgjidhja më e mirë e problemeve serioze e të drejtave të njeriut në Jugosllavi. Përveç tjerash, në kuadër të kësaj veprimtarie, në cilësinë e përgjegjës të GKKNH-s, është ftuar të marrë pjesë edhe në mbledhjen themeluese të Asamblesë Qytetare të Helsinkit në Pragë, prej datës 18 deri më 21 tetor 1990, e cila mbledhje ishte e sponsoruar nga një ndër iniciuesit e saj, Vaclav Havel. Dhe në konferencën "Forumi për Paqe dhe Pajtim në ish-Jugosllavi", e cila konferencë u udhëhoq nga një komitet prej 13 personash, në krye me Alexander Langer (anëtar i Parlamentit Evropian dhe president i Grupit Greens/EFFA në Parlamentin Evropian). Gjatë mbledhjes themeluese të Asamblesë Qytetare të Helsinkit në Pragë, Nufri Lekaj ka mbajtur një fjalim për Kosovën.¹³ Ndërsa gjatë konferencës "Forumi për Paqe dhe Pajtim në ish-Jugosllavi", në kuadër të delegacionit skandinav, Nufriu ka pasur rastin të marrë pjesë në një darkë joformale me Alexander Langer dhe të bashkëbisedojë me te edhe për çështjen e Kosovës.

Njëkohësisht, përgjegjësi i GKKNH-së, ka qenë aktiv me intervista dhe shkrime në mediat norvegjeze, dhe në gazetën zyrtare periodike - vjetore "Appell" të Komitetit Norvegjez të Helsinkit, që e kishte ndikimin e vet në diskursin mediatik norvegjez, madje disa nga artikujt që shkruheshin në këtë gazetë në lidhje me çështjen e Kosovës, përktheheshin në gjuhën angleze dhe shpërndareshin në kuadrin e informacionit për Federatën Ndërkombëtare të Helsinkit, duke e përfshirë edhe Human Rights Watch. Gjithashtu, Buletini i

¹³ Shkëlzen Maliqi, "Asambleja Qytetare e Helsinkit - Pragë 1990: Institucion i lirisë," *Koha* (Prishtinë), 3 nëntor 1990, f. 42.

GKKNH-së (KOSOVA - info në gjuhën angleze), shpërndahej si informacion në kuadrin e “Procesit Civil të Helsinkit” (përkatësisht në kuadrin e Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit - FNH-së etj.), dhe në kuadrin e “Procesit Ndërshtetëror të Helsinkit” (përkatësisht delegacioneve të shteteve perëndimore në kuadrin e Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim Evropian - KSBE-s etj.).

Pas iniciativës dhe insistimit të vazhdueshëm të Nufriut në Komitetin Norvegjez të Helsinkit, por edhe sqarimit të perspektivës politike për çështjen e shqiptarëve në ish-Jugosllavi, në mbledhjen vjetore të Komitetit Norvegjez të Helsinkit, mbajtur në godinën e parlamentit norvegjez më 19.03.1991, sekretari gjeneral i Komitetit Norvegjez të Helsinkit, Bjørn Catto Funnemark, propozon publikisht, dhe unanimisht aprovet si një nga pikat e “këshillimit” të politikës së jashtme norvegjeze: “Kosova Republikë është zgjidhja më e mirë e problemeve serioze e të drejtave të njeriut në Jugosllavi”. Ky amendamentim nga ana e një organizate gjysmështetërore ishte shumë i rëndësishëm për kohën, mbase rasti i parë kur bëhen propozime për zgjidhje politike, dhe një forcim i ndikimit lobist dhe i diplomacisë joformale të Kosovës në Norvegji dhe në përgjithësi në Skandinavi.¹⁴ Vlen të theksohet se Grupi për Kosovën si sektor në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GKKNH), nga viti 1988¹⁵, dhe nga viti 1990 si sektor me status zyrtar në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (njëherësh si veprimtari integrale në kuadër të Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit) ka dhënë një kontribut të çmuar për ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës. Në fakt,

¹⁴ Nufri Lekaj, “Norvegjia fillon të reagojë,” *Shkëndija* (Prishtinë), prill 1991, f. 4.

¹⁵ *Adresse liste for Kosovo-gruppen*. 1988. Arkiv privat. Në këtë dokument janë të listuar emrat dhe adresat e kryesisë së Grupit për Kosovën në kuadër të Komitetit Norvegjez të Helsinkit (GKKNH-së), së bashku me disa nga anëtarët e udhëheqjes së bordit dhe kryesisë së Komitetit Norvegjez të Helsinkit (KNH-së), të cilët e mbështetën veprimtarinë e GKKNH-së për Kosovën: Berit Backer (social-antropologe, veprimtare e të drejtave të njeriut, koordinatorë e GKKNH-së); Kristoffer Gjøtterud (profesor i fizikës, Universiteti i Oslos, bashkëkoordinator i GKKNH-së); Nufri R. Lekaj (ish-i burgosur politik, veprimtar i të drejtave të njeriut, anëtar i Këshillit të Përgjithshëm të LPK-së, përgjegjës për GKKNH-në); Tore Lindholm (filozof, profesor në Universitetin e Oslos, veprimtar i të drejtave të njeriut); Pål Haugland (avokat, veprimtar i të drejtave të njeriut); Svein Mønnesland (profesor i gjuhëve sllave, Universiteti i Oslos, veprimtar i të drejtave të njeriut); Aleksander Gleichgewicht (fizikan, disident, veprimtar i të drejtave të njeriut, aktivist i Solidarnostit); Stein Ivar Aarsæther (gazetar, veprimtar i të drejtave të njeriut, kryetar i Bordit të KNH-së); Bjørn Cato Funnemark (gazetar, veprimtar i të drejtave të njeriut, sekretar i përgjithshëm i KNH-së); Jaroslaw Pawlak (gazetar, veprimtar i të drejtave të njeriut, aktivist i Solidarnostit).

informatat dhe sugjerimet në lidhje me çështjen e Kosovës, që GKKNH, i dërgonte në kuadrin e “Procesit Civil të Helsinkit” (Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit - FNH-së) dhe në kuadrin e “Procesit Ndërshtetëror të Helsinkit” (Delegacioneve të shteteve përëndimore në kuadër të Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim Evropian - KSBE -së), e kishin peshën e vet të padiskutueshme si në aspektin e besueshmërisë, si në aspektin e të kuptuarit më objektiv të situatës politike në Kosovë dhe si në aspektin e prishjes së imazhit të rrejtshëm të serbo-Jugosllavisë. Sepse këto informata dhe sugjerime në lidhje me çështjen e Kosovës, dërgoheshin nga Komiteti Norvegjez i Helsinkit si organizatë gjysmë shtetërore dhe këshilluese për Ministrinë e jashtme të shtetit norvegjez, si shtet shumë aktiv dhe me kredibilitet moral në kuadër të marrëdhënieve ndërkombëtare.

Një meritë të veçantë për këtë e kanë Berit Backer dhe Kristoffer Gjøtterud. Për më tepër, GBKNH, veçanërisht me ndihmën e Berit Backerit dhe Kristoffer Gjøtterudit ka inkurajuar (para shembjes së murit të Berlinit), dhe ka arritur ta bindë Federatën Ndërkombëtare të Helsinkit dhe Helsinki Watch Amerikan (Human Rights Watch), që një delegacion i përbashkët të udhëtojë me misionin për ta vëzhguar situatën e të drejtave të njeriut në Kosovë. Duke insistuar se te shtetet përëndimore ishte një përshtypje e gabuar për Jugosllavinë, që e dallonin “si më e mira ndër më të këqijat” krahasuar me shtetet e tjera autoritare dhe totalitare në Evropën Lindore kur ishin në pyetje të drejtat e njeriut, në veçanti kur ishin në pyetje të drejtat e njeriut në Kosovë. Rrjedhimisht, një delegacion i përbërë nga kryetari i Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit, Karl von Schwarzenberg, nga përfaqësuesi i Helsinki Watch Amerikan, Kenneth Andersson, dhe nga përfaqësuesi i Komitetit Norvegjez të Helsinkit, Kristoffer Gjøtterud, të drejtuar nga Berit Backer, kanë udhëtuar në të ashtuquajturin *first fact - finding mission* në Kosovë në shtator 1989 (para shembjes së murit të Berlinit), ndërsa në janar të 1990-s botohet raporti i parë për situatën në Kosovë nga ky delegacion i përbashkët, përkatësisht nga autori Kenneth Andersson, me titull “...Crisis in Kosovo”.¹⁶ Kjo e kishte një rëndësi të veçantë duke e marrë parasysh kontekstin politik të atëhershëm në Kosovë, dhe duke e marrë parasysh se ky raport ishte rezultat i ekspertëve ndërkombëtar të nivelit të lartë për të drejtat e njeriut, të cilët, nëpërmes këtij raporti i ofruan sugjerime konkrete vendimmarrësve të politikës së jashtme të ShBA-së, Bashkësisë Evropiane dhe Këshillit të Evropës lidhur me situatën në Kosovë. Madje Helsinki Watch - amerikan (si pjesë e rëndësishme e

¹⁶ Kenneth Anderson: *Yugoslavia: Crisis in Kosovo*, International Helsinki Federation and Human Rights Watch, New York, 1990.

Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit), e ka pasur në vazhdimësi që nga fundvitet 70` një rrol të rëndësishëm këshillues për politiken e jashtme të ShBA-së, sidomos për delegacionin e ShBA-së në kuadër të KSBE-së, i cili delegacion në periudhën 1986-1989 u udhëhoq nga Warren Zimmermann. Në këtë vazhdë, Zimmermann shërbeu si ambasador i ShBA-së në Jugosllavi, dhe në vitin 1994, dha dorëheqje në shenjë proteste ndaj hezitimit të Presidentit Bill Clinton për të ndërhyrë në Luftën e Bosnjës.

Në raportin “....Crisis in Kosovo”, me insistimin e Berit Backerit janë aprovuar dy gjëra të rëndësishme këshilluese që të jenë pjesë e këtij raporti. Përkatësisht, vendimmarrësve të politikës së jashtme të ShBA-së, u është sugjeruar formalisht kërkesa e hapjes së konsullatës amerikane në Kosovë. Kërkesa për hapjen e konsullatës amerikane në Kosovë ishte edhe e mëhershme, por tanimë arsyetohej formalisht si pjesë e një raporti të rëndësishëm të Federatës Ndërkombëtare të Helsinkit, përfshirë Helsinki Watch - amerikan dhe Komitetin Norvegjez të Helsinkit. Njëkohësisht në këtë raport i bëhet thirrje Bashkësisë Evropiane dhe Këshillit të Evropës që ta kushtëzojnë çdo integritet të ardhshëm të Jugosllavisë në treg dhe qasje ekonomike, me një rikthim të plotë të respektimit të drejtave të njeriut në Kosovë. Dhe potencohet se Bashkësia Evropiane dhe Këshilli i Evropës kanë detyrimin që t’i kërkojnë Jugosllavisë përmbushjen e standardeve ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, standarde të cilat ajo është zotuar prej kohësh se do t’i respektojë.¹⁷

Organizimi dhe veprimtaria në kuadër të Bashkësisë Shqiptare në Norvegji (BShN-së)

Përkundër veprimtarisë së përgjithshme të shqiptarëve (në Kosovë dhe në diasporë për ndërkombëtarizimin dhe për zgjidhjen e çështjes së Kosovës me mjete paqësore), nuk u arrit të kyçet çështja e Kosovës për zgjidhje në kuadër të Konferencës së Dejtonit. Megjithëkëtë e gjithë kjo veprimtari e shqiptarëve si faktor i brendshëm i Kosovës, dhe gjenocidi në Bosnjë si faktor i jashtëm (që preku thellë ndërgjegjen e shteteve perëndimore), e patën ndikimin e vet, që t’i japin legjitimitet ndërkombëtar luftës së mëvonshme të UÇK-së, në kuptimin se shqiptarët e Kosovës, në bashkëpunim me bashkësinë ndërkombëtare, kishin provuar me vite ta zgjidhin problemin e Kosovës pa luftë, por ishin refuzuar nga Millosheviqi dhe se shtetet perëndimore nuk mund të toleronin

¹⁷ Po aty, 43-44.

të ndodhte në Kosovë e njëjta përmasë gjenocidiale që kishte ndodhur në Bosnjë. Sidomos duke e marrë parasysh edhe faktorin gjeopolitik, ngaqë një konflikt i armatosur në Kosovë (për dallim të Bosnjës) e kishte potencialin e zgjerimit të luftës përtej kufijve të Jugosllavisë.

Pas sinjalizimit për mospërfshirje të çështjes së Kosovës për zgjidhje në kuadër të Konferencës së Dejtonit, Përfaqësuesi i LPK-së në Norvegji, forcoi bashkëpunimin si pjesë e bashkëpunëtorëve të afërt të Sektorit të Veçantë të LPK-së, që në vitin 1994 u transformua në Shtabin Qendror të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK-së). Në këtë vazhde, përveç shprehjes së indinjatës nëpërmjet organizimit të demonstratave, prononcimit në medie etj., për mospërfshirjen e çështjes së Kosovës për zgjidhje në kuadër të Konferencës së Dejtonit, me zhvillimin e ngjarjeve (meqë edhe ende dyshohej për ekzistencën e UÇK-së), Përfaqësuesi i LPK-së në Norvegji bëri një deklaratë publike (më 09.12.1997) për radiotelevizionin shtetëror norvegjez në përkrahje të UÇK-së. Përkatesisht Nufri Lekaj, në cilësinë e bashkëpunëtorit të afërt dhe me miratimin të Sektorit të Rëndësisë së Veçantë të LPK-së / Shtabit Qendror të UÇK-së (pa dijeninë dhe miratimin e përgjithshëm të organizatës - LPK-së), bëri një deklaratë publike (më 09.12.1997) për radiotelevizionin shtetëror norvegjez në përkrahje të UÇK-së, me qëllim të imponimit të mendimit në kuadër të diskursit mediatik ndërkombëtar, se UÇK-ja ekziston si mjet i fundit për imponimin e çështjes së Kosovës për zgjidhje në kuadër të agjendës ndërkombëtare, gjithashtu, për t'i inkurajuar bashkëkombësit shqiptarë në diasporë për rëndësinë e përkrahjes së UÇK-së. Kjo deklaratë u emitua në mediat skandinave dhe më gjerë, duke përfshirë mediat shqiptare (gazetën “Bujku, “Rilindja” etj.), me titullin: “Mjetet skandinave të informimit rreth ekzistimit dhe aksioneve të UÇK-së”.¹⁸ Me këtë rast, për shkak të

¹⁸ *Gazeta Bujku*, “Mjetet skandinave të informimit rreth ekzistimit dhe aksioneve të UÇK-së - Edhe durimi e ka fundin,” 10 dhjetor 1997; *Gazeta Rilindja*, “Mjetet skandinave të informimit rreth ekzistimit dhe aksioneve të UÇK-së - Edhe durimi e ka fundin,” 11 dhjetor 1997.: “Siç thekson gazeta norvegjeze “*Dagens Nytt*”, në këtë shtet shqiptarët kanë filluar të grumbullojnë mjete dhe të regjistrohen vullnetarisht në radhët e UÇK-së. Ka disa ditë rresht që gati në të gjitha mjetet skandinave të informimit është duke u folur e shkruar për aksionet e ndërmarra të UÇK-së në disa mjedise të Kosovës, të cilat ishin të drejtuara kundër stacioneve dhe policëve serbë si dhe të bashkëpunëtorëve shqiptarë të kësaj policie. Edhe sot, duke shikuar buletinet e ndryshme informative, vërehet një interesim i shtuar i këtyre agjencive lidhur me ekzistimin apo mosekzistimin e UÇK-së. [...] Në këtë informatë, të cilën e konfirmuan edhe mjetet suedeze të informimit, thuhet se Nufri Lekaj është njëri ndër ata që bën pjesë në udhëheqjen e kësaj organizate, i cili për këtë qëllim thekson se UÇK-ja synim kryesor dhe të vetëm ka çlirimin e Kosovës nga Serbia...”.

kësaj deklaratë, Nufriut i komunikohet lajmi nga punëdhënësi norvegjez se nuk mund të vazhdojë të punojë në institucione shtetërore norvegjeze. Megjithatë, në fundvitin 1997 e inicioi me bashkëpunëtorë konsolidimin e Bashkësisë Shqiptare në Norvegji (BShN), që si rast unik në diasporën shqiptare, arriti t'i unifikojë/përfshijë brenda vetes të gjitha subjektet politike dhe kulturore shqiptare në Norvegji, pa dallim bindjesh politike dhe fetare, me një qëllim: në përkrahje logjistike, politike dhe diplomatike të UÇK-së. Kështu tutje (gjatë periudhës së luftës në Kosovë) e mori përgjegjësinë dhe detyrën e përfaqësuesit politik të UÇK-së për Skandinavinë, i emëruar nga përfaqësuesi i përgjithshëm politik i UÇK-së, Adem Demaçi, dhe njëherësh shërbeu si anëtar i Grupit Diplomatik të UÇK-së.

BShN, e organizoi edhe demonstratën e parë në diasporën shqiptare me 7 mars 1998 në përkrahje të drejtpërdrejtë të UÇK-së. Kjo u bë edhe simbolikisht, ngase 10 djem veshën uniformën ushtarake me emblemën e UÇK-së dhe parakalonin në fillim të rreshtit të demonstratës që kishte disa mijëra demonstrues, duke bartur banderolat “Rroftë UÇK-ja” dhe flamujt kombëtarë shqiptarë. Mund të thuhet se ishte demonstrata më e madhe në qytetin e Oslos organizuar nga ndonjë organizatë jonorvegjeze. Si rezultat i bashkëpunimit në kuadër të BShN-së, u bashkuan edhe Fondet për Norvegji (Fondi 3% dhe Fondi VTh). Rrjedhimisht, në muajin mars 1998, BShN dërgoi ndihmën e parë financiare të një vlere të konsiderueshme shikuar gjerat në rrafshin e kohës. Dërgesën e realizuan Isa Thaqi dhe Kadri Mehaj duke i dorëzuar shumë prej rreth 700.000 Marka gjermane, Kryetarit të Fondit Qendror të Fondit VTh në Zvicër, tashmë Heroit të Kombit, Gjeneral Jashar Salihut, i cili sipas kujtesës së dëshmitarëve me lot në sy u tha: “O sa na ndihmon kjo ndihmë se kemi djemtë pa bukë e pa plumba”. Këto 700.000 Marka gjermane (të vlerësuara në forcën blerëse të sotme 2 milion Euro) në bazë të gjitha të dhënave rezultojnë se ishin parat e para të dërguara në këtë shumë për luftën tonë çlirimtare. Më vonë njerëzit kanë dhënë miliona, por është fjala për hapin e parë dhe periudhën kohore 97/98.

Vlen të theksohet se, Bashkësia Shqiptare në Norvegji (BShN) fillimisht u themelua me iniciativë të LPK-së, dhe funksionoi në periudhën e viteve 1991-1992.¹⁹ Përkatësisht me fillimin e pluralizmit politik në ish-Jugosllavi

¹⁹ H. M. Kongens Kabinettsssekretariat. *Brev til Albansk Riksförbund i Norge v/Nufri Lekaj*. Februar 1991. Privat arkiv. “DD.MM. Kongen og Dronningen har gitt meg i oppdrag å takke for vennlig deltakelse og oppmerksomhet ved H.M. Kong Olavs bortgang.” Signert: Carl-Erik Grimstad. Sekretariati i Kabinetit të N. T. Mbretit. *Letër dërguar Bashkësisë Shqiptare në Norvegji v/Nufri Lekaj*. Shkurt 1991. Arkiv personal. “Naltmadhëritë e Tyre, Mbreti dhe

u krijuan kushtet për të formuar organizata të fuqishme gjithëpërfshirëse të shqiptarëve në diasporë (në shtetet e ndryshme) dhe Bashkësia Shqiptare në Norvegji (BShN) ishte një shembull i mirë për këtë. Por BShN pas rreth një viti të veprimtarisë (që të mos ketë konfuzion dhe përçarje), vendosi të ngrijë veprimtarinë e vet si rezultat i formimit/konsolidimit të Degës së LDK-së në Norvegji, e cila nuk pranoi të bëhet pjesë e BShN-së. Megjithëkëtë, struktura e LPK-së në Norvegji e vazhdoi aktivitetin nëpërmes GBKNH-së dhe, njëkohësisht, GBKNH/LPK bashkëpunoi në aktivitete të përbashkëta me Degën e LDK-së në Norvegji në periudhën e viteve 1992-1998. Madje shembuj bashkëpunimi ka pasur edhe para vitit 1992. Dega e LDK-së në Norvegji e udhëhequr me vite nga afaristi Fatmir Zymberaj ishte një shembull i mirë i bashkëpunimit në mes LPK-së dhe LDK-së për disa vite, duke bashkorganizuar të gjitha aktivitetet në Norvegji të cilat kishin karakter patriotik për Kosovën.

Ky bashkëpunim konstruktiv paraprak, ndikoi që në fundvitin 1997, të riaktivizohet Bashkësia Shqiptare në Norvegji (BShN), në kuptimin se Dega e LDK-së në krye me Fatmir Zymberin, struktura e LPK-së në krye me Nufri Lekën, struktura e LKÇK-së në krye me Hamdi Rafunën dhe të gjitha organizatat shqiptare në Norvegji u bënë pjesë të BShN-së, e cila veproi deri në vitin 2001 ngaqë ishte në funksion edhe për mbështetjen e UÇK-së në Maqedoni.

Vlen të potencohet se shumë veprimtarë të LDK-së (para themelimit të Degës së LDK-së në Norvegji) kanë qenë paraprakisht mbështetës/simpatizantë të LPK-së (madje edhe disa drejtues të LDK-së në Norvegji: Fatmir Zymberi, Daut Haxhaj, Ismail Haki Ahmedi etj.), dhe kjo ka ndikuar për një bashkëpunim më të lehtë në vazhdimësi, veçanërisht në periudhën 1997-2001. Prandaj, jorastësisht mërgata shqiptare në Norvegji (në tërësi si mërgatë e jo vetëm si individë të caktuar), është meritore dhe krenare për veprimtarinë e vet përbashkuese për Kosovën, si në kuadër të procesit të ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës, po ashtu edhe në kuadër të procesit të mbështetjes logjistike, politike dhe diplomatike të UÇK-së.

Në vazhden e kësaj tradite përbashkuese të mërgatës shqiptare në Norvegji, BShN, u përkujdes edhe për Takimin në Oslo në Maj 1998. Prapavija e takimit në Oslo, ishte se Qeveria e Kosovës në Egzil në krye me Bujar Bukoshin, krijoi konfuzion gjatë mesit të pranverës së vitit 1998, me

Mbretëresha, më kanë dhënë për detyrë t'ju falënderoj për pjesëmarrjen dhe vëmendjen miqësore gjatë varrimit të Naltmadhërisë së Tij, Mbretit Olav." Nënshkruar: Carl-Erik Grimstad.

iniciativën për formimin e Forcave të Armatosura të Republikës së Kosovës (FARK), njëkohësisht iniciativë shumë e vonuar, ngaqë kishte pasur në dispozicion gati dhjetë vjet për të formuar një ushtri dhe nuk e formoi e, gjithashtu, edhe iniciativat nga grupet që kishin treguar gatishmëri dhe guxim brenda LDK-së, të cilat përfaqësoheshin nga Sali Çekaj etj., u ndërprejnë dhe u demotivuan si rezultat i mosmbështetjes së duhur që nga viti 1991/92. Për më tepër, kjo iniciativë ishte konfuze në kuptimin e ndërtimit të një strukture paralele ushtarake krahas UÇK-së por, fatmirësisht, persona të përgjegjshëm, të udhëhequr nga Sali Çekaj etj., treguan maturi duke e orientuar këtë strukturë si përforsim në kuadër të UÇK-së dhe jo si rivale e saj, në kuptimin se FARK-u ishte pjesë e UÇK-së. Kjo gjë edhe u përsqarua në bisedimet në mes të përfaqësuesve të UÇK-së dhe të FARK-ut, në Takimin e Oslos. Kështu që në këtë vazhdë, FARK-u, u bë edhe formalisht pjesë e UÇK-së, duke iu përmbajtur siglës dhe strukturës organizative të UÇK-së, por në nivel të njërive udhëhiqej nga komandantët e emëruar nga ministri i Mbrojtjes në qeverinë Bukoshi, koloneli me përvojë të gjatë ushtarake, Ahmet Krasniqi etj.

Në fakt, kyçja paraprakisht e disa ushtarakëve profesionalë shqiptarë (me prapavijë ushtarake profesionale nga ish - armata jugosllave, dhe me prapavijë profesionale ushtarake nga armata e shtetit shqiptar), dhe në këtë vazhdë kyçja edhe e ushtarakëve të tjerë (me prapavijë ushtarake nga ish - armata jugosllave), të inkurajuar nga Kolonel Ahmeti Krasniqi, e fuqizuan UÇK-në, deri në një masë, edhe në aspektin profesional ushtarak. Për takimin në Oslo, në muajin maj të vitit 1998, në mes përfaqësuesve të UÇK-së dhe të FARK-ut, është përkujdesur Bashkësia Shqiptare në Norvegji (BShN). Suksesi më i madh i Takimit në Oslo, përkundër sfidave, është se ka arritur të shmangë mundësinë potenciale të luftës vëllavrasëse në mes shqiptarëve gjatë luftës në Kosovë, meqë jo vetëm shërbimi serb, por edhe disa shërbime të tjera - rajonale punonin me ngulm për të vu përçarje/vëllavrasje në mes shqiptarëve. Njëherësh edhe shërbimet e tjera përtej - rajonale, punonin me ngulm që të kufizohej potenciali i fuqizimit ushtarak për UÇK-n, në mënyrë që lufta në Kosovë të mos përshkallëzohej (përtej kufijve të Kosovës) dhe veçanërisht që UÇK të vihej nën kontrollin e faktorëve relevant ndërkombëtar. Rrjedhimisht kush nuk ishte në takt me këto qëndrime të faktorëve relevant ndërkombëtar, konsiderohej prej tyre i papranueshëm për bashkëpunim madje edhe i rrezikshëm.

Për më tepër, gjatë luftës në Kosovë, Bashkësia Shqiptare në Norvegji (BShN) inicioi vendosjen e Spitalit Ushtarak Fushor NorHosp nga Norvegjia në zonën kufitare Shqipëri - Kosovë, në Krume. Kjo ndodhi në bashkëpunim

me stafin mjekësor të organizatës humanitare norvegjeze të njohur, *Norwegian Aid Committee* (NORWAC), dhe me mbështetjen financiare të Ministrisë së Punëve të Jashtme të Norvegjisë. Në mënyrë të veçantë, sektori i BShN-së për shëndetësi në Kosovë dhe kryetari i NORWAC-ut, Profesor Dr. Erik Fosse, kishin aplikuar për fonde nga Ministria e Punëve të Jashtme e Norvegjisë. Fosse ishte në krye të grupit të kirurgëve në këtë spital, i shoqëruar nga anesteziologu, Profesor Dr. Petter Andres Steen, dhe infermjerja e sallës së operacionit, Kjersti Fiveland.

Koordinatorja e ekipit të mjekëve ishte patologja Kristin Refsdal, e cila lëvizte me ndihmën e një karroce invalidore. NORWAC kishte vetëm një të punësuar të përhershëm, ndërsa të tjerët ishin idealistë që punonin kryesisht në shërbimet shëndetësore norvegjeze. Këta norvegjezë dhe kolegët e tyre të stafit mjekësor në NorHosp qëndruan të heshtur, pa kërkuar lavdi apo meritë, por si humanistë të vërtetë ndihmuan shumë Kosovën. Vëllai i Kristin Refsdal, gazetari Pål Refsdal, kishte hyrë në Kosovë si gazetar lufte në bashkëpunim me BShN-n, dhe ishte plagosur gjatë hyrjes në Kosovë. Jetët e shumë civilëve dhe ushtarëve të UÇK-së u shpëtuan në këtë spital ushtarak fushor. Me fjalë të tjera, ky spital kishte rëndësi të dyfishtë për ushtarët e UÇK-së, pasi ata kishin frikë nga plagosjet e rënda apo vdekja si rezultat i trajtimit të gabuar mjekësor ose nga mungesa e trajtimit. Për rrjedhojë, ky spital norvegjez u ofroi ushtarëve të UÇK-së siguri, e po ashtu edhe trajtim të duhur. Koordinator i përgjithshëm i këtij spitali ishte BShN, dhe përfaqësuesit e BShN-së, ishin gjithmonë të pranishëm aty.

Vlen të përmendet se Norvegjia ishte i vetmi vend perëndimor që ndihmoi Kosovën në këtë mënyrë. Fosse është cituar në një artikull të gazetës së Universitetit të Oslos, *Uniforum*, duke thënë: “*Norvegjia është i vetmi vend që ka pranuar lutjen e përfaqësuesve të shqiptarëve të Kosovës në mërgim për të ndihmuar në ndërtimin e një spitali fushor. Së bashku me Bashkësinë Shqiptare në Norvegji, dhe sektorin e kësaj Bashkësie për shëndetësinë në Kosovë, NORWAC aplikoi në Ministrinë e Punëve të Jashtme për fondet për projektin në Krume. Fosse nuk sheh asgjë problematike në faktin që një organizatë ndihmash zgjedh një anë në një konflikt, siç ka bërë NORWAC në favor të shqiptarëve të Kosovës dhe guerilëve të UÇK-së; përkundrazi. “Nëse norvegjezët do të përjetonin luftë në Norvegji dhe do të detyroheshin të arratiseshin në Suedi, ne do ta merrnim seriozisht nëse organizatat e ndihmës nga Pakistani, Turqia apo Afganistani do të ngritnin kampe refugjatësh dhe qendra ndihme pa na pyetur se çfarë na nevojitej. Ato duhet të kontaktojnë përfaqësuesit politikë dhe të hartojnë një plan së bashku”, thotë Fosse. Ai*

*konsideron se është e dëshirueshme, madje mund të jetë rrezik i vërtetë, të përpiqesh të jesh i paanshëm kur punon në zona luftime. "Ne punojmë me refugjatët shqiptarë të Kosovës dhe tashmë ua kemi dhuruar atyre spitalin. Ushtarët e UÇK-së përbëhen kryesisht nga refugjatë, dhe ne kemi fituar shumë besim te ata me të cilët kemi bashkëpunuar..."*²⁰

Bazuar në raportin e BSHN-së, përkatësisht në disa të dhëna faktesh të kohës: BShN-ja në periudhën janar 1998 - korrik 1999, ka kontribuar me 14.959.935,- krona norvegjeze, 9 kamionë ushqim, 10 telefona satelitor me abonim, 3 kamionë material sanitar, 7 kamionë veshmbathje për refugjatët (në Shqipëri), 4 kamionë me pajisje ushtarake, 2 furgona pajisje speciale ushtarake, 2 furgona material mjekësor, (ushqim standard i NATO-s) në formë konservash për UÇK-në me një vlerë prej 500.000,- dollarë amerikanë, duke përfshirë kontributin e BShN-së për Spitalin ushtarak fushor në zonën kufitare Shqipëri/Kosovë.²¹

Në periudhën e viteve 1999-2000, Qeveria e përkohshme e Kosovës (Qeveria Thaçi) hapi Përfaqësinë diplomatike në Norvegji (Oslo). Nufri Lekaj u emërua përfaqësues diplomatik i Qeverisë së Përkohshme të Kosovës në Norvegji. Gjatë kësaj periudhe, përfaqësia diplomatike e Kosovës në Norvegji, përveç veprimtarisë së konsiderueshme diplomatike dhe mediatike, dha një kontribut të rëndësishëm për të ndihmuar Kosovën e sapoçliruar nëpërmjet projekteve ndërlidhëse.

Vlen të përmendet se, në qershor të vitit 1999, në kuadër të veprimtarisë së përfaqësisë diplomatike të Kosovës në Norvegji, Nufri Lekaj, Isa Thaqi, Shkëlzen Kukleci dhe Gëzim Haklaj, organizuan kalimin e kufirit dhe e shoqëruan gazetaren dhe regjisoren Maria Fuglevaag Warsinska-Varsi në Kosovë, për të realizuar një film dokumentar dhe për të mbledhur fakte lidhur me krimet e regjimit neo-fashist të Millosheviqit gjatë luftës në Kosovë. Në të njëjtën kohë, ata iniciuan Komisionin për Dokumentimin e Krimeve të Luftës. Filmi dokumentar dhe katalogu fotografik i Warsinska-Varsi u klasifikuan nga Tribunali i Hagës si dëshmi në gjyqin kundër Millosheviqit. Paraprakisht, Warsinska-Varsi ka dhënë një kontribut të veçantë në dokumentimin e krimeve të luftës edhe në Bosnje përmes filmave të saj dokumentarë, shkrimeve dhe fotografive.

Në vitin 2000, misioni i OKB-së në Kosovë funksionalizoi Këshillin e Përkohshëm Administrativ (KPA). Rrjedhimisht, përfaqësia diplomatike e Kosovës në Norvegji ngriu funksionin e saj diplomatik në vitin 2000, pasi

²⁰ Marit Schulstok, "Med skalpell i krigssonen," *Uniforum*, nr. 10 (1999).

²¹ Raport i shkurtër mbi veprimtarinë e Bashkësisë Shqiptare në Norvegji, 1999, Arkiv privat.

KPA-ja nuk kishte një departament për punë të jashtme, dhe kjo nënkuptonte se nuk mund të kishte përfaqësi diplomatike të Kosovës në botë. Megjithatë, duke qenë se Kosova ende nuk ishte njohur si shtet i pavarur, Nufri Lekaj dhe bashkëpunëtorët e tij vendosën në fillim të vitit 2001 që të paktën të bëjnë një formë vetë-riorganizimi brenda përfaqësisë së Kosovës në Norvegji, duke e regjistruar si Zyrë interesi të Kosovës me emrin Kosova Office in Norway. Kjo ishte një veprimtari vullnetare për promovimin e njohjes së pavarësisë së Kosovës nga vendet skandinave. Edhe pse Kosova Office in Norway nuk ishte formalisht përfaqësi zyrtare e Kosovës, ajo u përshëndet nga kryeministri norvegjez Kjell Magne Bondevik përmes një letre dërguar kësaj zyre më 29 tetor 2001.²²

Në kuadër të veprimtarisë së Kosova Office in Norway, përkatësisht në vazhden e angazhimit dhe argumentimit për rëndësinë e pavarësimin të Kosovës, Lekaj shkroi gjithashtu një artikull në prag të shpalljes së pavarësisë së Kosovës për revistën prestigjioze norvegjeze *Ny Tid*, i cili u botua më 15 shkurt 2008, ku përveç të tjerash shkruan: “... *Tani që Kosova po ndërton shtetin e saj, është e rëndësishme të theksohet kontrata e mirëkuptimit të ndërsjellë midis qytetarëve të Kosovës, se lufta çlirimtare ishte e drejtuar kundër një regjimi dhe jo kundër një populli. Të gjithë qytetarët e Kosovës kanë të drejta të barabarta, por edhe përgjegjësi për vendin e tyre dhe së bashku do të ndërtojnë të ardhmen e përbashkët (...)*”.²³

Pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës në vitin 2008, Kosova Office in Norway e organizoi vizitën e delegacionit të Kosovës në Norvegji në mars 2008. Përkatësisht më 28.03.2008 në orën 10:00 sekretarja e parë e ministrit të Jashtëm norvegjez në takim, në të cilin ishin të pranishëm Sabri Hamiti, Xhavit Haliti, Daut Haxhaj dhe Nufri Lekaj, i njoftoi se mbretëria norvegjeze nga sot, më 28.03.2008, e njeh zyrtarisht Republikën e Kosovës. (Norvegjia deri me këtë datë nuk e kishte formalizuar njohjen e pavarësisë së Kosovës, të shpallur nga Kuvendi i Kosovës më 17.02.2008).

Të njëjtën ditë në mbrëmje u bë një festë për njohjen formale/zyrtare të pavarësisë së Kosovës nga shteti norvegjez dhe Nufri Lekaj njëkohësisht deklaroi se Kosova Office in Norway mbyllet, sepse e ka përfunduar misionin e vet si veprimtari pro-njohjes së Republikës së Kosovës nga Norvegjia dhe nga shtetet e tjera skandinave. Megjithëkëtë, për të mos i ikur ndonjë përgjegjësie për Kosovën, i njofton institucionet përkatëse politike në Kosovë

²² Letër përshëndetëse e Kryeministrit të Norvegjisë Kjell Magne Bondevik dërguar kryetarit të Kosova Office in Norway, Nufri Lekaj, Oslo, 29 tetor 2001, Arkiv privat.

²³ Nufri Lekaj, “*Endelig uavhengighet*,” *Ny Tid*, 15 februar 2008, f. 35.

se, po qe se kanë nevojë, është në dispozicion të kryejë çfarëdo shërbimi diplomatik për Kosovën, pa pagesë. Në këtë frymë nuk ka hezituuar ta ofrojë ndihmën e tij në formë këshillimi, si edhe për çdo çështje tjetër për të cilën i është drejtuar dikush nga institucionet politike të Kosovës. Ky angazhim ka përfshirë edhe shërbimin e tij si këshilltar i ministrit të Mbrojtjes së Kosovës gjatë periudhës 2021-2023, pa pagesë.